

In memoriam

M. V. Moszin (1940–2022)

82 éves korában, 2022. december 2-án elhunyt Mihail Vasziljevics Moszin, a mordvin nyelvtudomány jeles képviselője. Folyóiratunk hasábjain Zaicz Gábor köszöntötte őt 60. és 75. születésnapja alkalmából (FUD 7 [2000]: 208–210; FUD 22 [2015]: 418–420), részletes pályáivet felrajzolva, melyből most csak a legfontosabb állomásokat emeljük ki.

M. V. Moszin 1966-ban végezte el a szaranszki egyetemet, majd – a kor szokásainak megfelelően – Tartuban volt három évig aspiráns. 1969-től nyugdíjba vonulásáig tanított az egyetemen. 1971-ben védte meg kandidátusi értekezését, 1987-ban lett a tudományok doktora, 1989-ban nevezték ki professzorrá, majd 2001-ben az erza-mordvin és a finnugor nyelvészeti tanszék vezetőjévé. A kar dékánjaként dolgozott 1978–1980 között, ill. 1987-ben. Finn és magyar egyetemeken is tartott mordvin nyelvészeti kurzusokat: Helsinkiben, Turkuban, Budapesten, Szegeden, Debrecenben. Néhány tanéven át orosz nyelvtanárként is tevékenykedett Bécsben és Tamperében.

Szerteágazó nyelvészeti munkásságának talán legjelentősebb elemei az etimológiai és a lexikológiai kutatások. Rendkívül fontosnak tartotta a tankönyvírást, melyekben igyekezett tudását a jövő nemzedékek számára összefoglalni, átadni. Több mint 300 publikáció szerzője volt.

Munkáiból elsőként az etimológiai szótárakat emeljük ki, melyeket a mordvin nyelvtudomány doyenjével, a 98. életévét taposó Dmitrij Vasziljevics Cigankinnal együtt készített. Az első szófejtő szótárunk 1977-ben látott napvilágot *Эрзянь келень нурькине этимологической словарь* [Az erza nyelv rövid etimológiai szótára] címmel. Ennek bővített, átdolgozott kiadása, az *Этимологиянь валкс* [Etimológiai szótár] 1998-ban jelent meg (újabb kiadása 2015-ös). Ezek a szótárak – számos hibájuk ellenére – a mai napig a mordvinföldi nyelvtörténeti vizsgálatok megkerülhetetlen művei.

Moszin rendkívül termékeny szótárszerző volt. Közülük a legjelentősebb az erza-mordvin–orosz nagyszótár (*Erzań–ruzoń valks. Эрзянско–русский*

словарь. Moszkva 1993), melyet B. A. Szerebrennyikovval és R. N. Buzakovával együtt állított össze. Ez a szótár – Paasonen 1990 és 1996 között megjelent nagy, négykötetes nyelvjárási szótárát leszámítva – a mai napig az egyik legterjedelmesebb (és legfontosabb) erza-mordvin–orosz szótár.

M. V. Moszin főszerkesztésével jelent meg 2012-ben az orosz–erza szótár (*Русско–эрзянский словарь*, összeállítói: O. G. Boriszova, Ny. V. Kazajeva, A. M. Kocsevatkin, Sz. G. Motorkina, G. V. Rjabova és M. Ny. Zsivajeva), 30 ezer szócikkkel. Moszin társszerzője volt a Turkuban, majd Szaranszkban is megjelent erza–finn szótárnak (*Ersäläis–suomalainen sanakirja. Эрзянь–финнэнь валкс*. 1995, 1996; Jaana Niemivel), valamint a Szaranszkban kiadott finn–erza szótárnak is (*Suomalais–ersäläinen sanakirja. Финнэнь–эрзянь валкс*, 1999, 2000; Alho Alhoniemivel és Nyina Agafonovával), akárcsak az erza–német szótárnak (*Эрзянь–немецень валкс. Ersä–deutsches Wörterbuch*, 2002; A. Sz. Jegorovával). A nyelvészeti kutatásokban kitűnően használható, hiánypótló szóvégmутató szótár (*Reverse dictionary of Mordvin. Обратный словарь мордовских языков*, 2004) egyik társszerzője szintén ő volt (V. Scsankinával és Jorma Luutonennel).

Moszin sok írásában foglalkozott alaktani (azon belül is elsősorban tótani) kérdésekkel. A tudományok doktora fokozatot 1987-ben kapta meg, disszertációjának címe *Эволюция структуры финно-угорской основы слова в мордовских языках* volt. Fontos egyetemi jegyzete e témakörben a *Словообразовательная структура финно-угорского слова в мордовских языках* (1989). Tankönyvei közül még ki kell emelni: *Финно-угорская лексика в мордовских и прибалтийско-финских языках* (1985), *Фонетическая структура финно-угорской основы слова в мордовских языках* (1989). Főbb lexikai témájú munkái: *Некоторые древние заимствования в мордовских и эстонском языках* (1972), *Мордовско-эстонские лексические отношения* (1971; ez volt a kandidátusi értekezése, melyet Tartuban védett meg).

A mordvinul tanuló finnországi finnugristák a mai napig nagy haszonnal forgatják az N. Sz. Bajuskinnal együtt készített erza tankönyvet (*Ersämordvan oppikirja*). Ezt Eino Koponen fordította finnre, Helsinkiben jelent meg 1983-ban.

Megemlítjük még társalgási zsebkönyvét (*Русско–эрзянский разговорник*, 1990) és iskolai tankönyvét (*Эрзянь кель. 7-це класс*, 1991). A társalgási zsebkönyv példamondatai nagy hasznunkra voltak mordvinföldi útjaink során. Viszont az is igaz, hogy Szaranszkban két okból nem nagyon lehetett használni. A 90-es évek elején, amikor már – Heikki Paasonen után száz évvel – megnyílt a lehetőség tanulmányutakra, a mordvin fővárosban az egyetemi berkeken kívül nem lehetett mordvin szót hallani. Másrészt a kró-

nikus áruhiány miatt hiába kért volna az ember bármely nyelven akármilyen árucikket. A mordvin kollégákkal, hallgatókkal és ismerősökkel viszont sikeresen lehetett kommunikálni a segítségével. A falusi emberek pedig nagyra értékelték, hogy egy külföldivel anyanyelvükön is szót érthettek...

Talán mindezen rövid áttekintésből is kiderül, milyen tevékeny volt Moszin professzor, és milyen szertágazó munkát végzett fél évszázados pályafutása alatt.

Mihail Vasziljevics Moszin kollégánkat a debreceni finnugor kongresszus utáni évben, 1991 november-decemberére sikerült meghívunk Debrecenbe, hogy finnugor szakos hallgatóinkat erza-mordvinra oktassa. Egy hétre feleségét, Valentyina (Valja) Moszina erza orvosnőt is vendégül láthattuk. Misa barátunk szorgalmas résztvevője és előadója volt a későbbi finnugor kongresszusoknak és nemzetközi szimpóziumoknak is. Mindig szívesen beszélgett velünk és idézte föl a debreceni emlékeket. Őszintén osztozva családjagyászában emlékét barátsággal megőrizzük. Паронь арсеэз / Parón a'íseéz.

KERESZTES LÁSZLÓ – MATICSÁK SÁNDOR

DOI: 10.52401/fud/2022/25